

CESTY A CÍLE

ROČNÍK XIV. PROSINEC 1936. ČÍSLO 10.

Norbert F. Čapek:

DUCH VÁNOC.

Dnes je už všeobecně známý fakt, že Vánoce nejsou křesťanského původu. Není známý ani rok ani měsíc ani den narození Ježíšova. Vánoce jsou pokračováním pohanské slavnosti slunovratu. My se přizpůsobujeme starým zvykům, pokud v nich ctíme životní poesii, ale zříkáme se všech pověr, byť sebe starších. Starým zvykům a symbolům dáváme nový smysl.

Naše práce je pionýrská, proto těžká. Lidé nežijí rozumně, zásadově, inteligentně, ale zvykově a fantasií. Přikloňují se vždy bezmyšlenkovitě k tomu, co je zevním leskem a tajemným kouzlem starodávnosti oslňuje. Nejraději nemyslí a netvoří a jdou dál, ve vyšlapaných kolejích.

To je v malém i ve velkém. Pro tuto zvykovou tíži svět se dnes zmítá v křečích. Každý vidí nutnost nového uspořádání světa, ale proti tradičnímu pohodlí nemají odvahy ani energie něco podniknouti, aby prorazili. Teprve když hráze se protrhnou a povodeň vzpoury ničí všechno vůkol, vrhají se lidé do nových extrémů a vystupňují do krajnosti, co dříve opomněli a zavrhovali.

O té zvyklosti pěknou ukázkou podal mi jeden čl. kněz. Občan bez vyznání bral si nevěstu z československé církve, ale oddavky nechtěl mít v nějakém moderním kostele, který je bez ozdob, ale výslovně v Mikulášském kostele na Starém Městě — to prý je kostel, jak má být, se všemi svatými figurami a ozdobami.

A teď některá pozorování o Vánocích, jež stojí za uvážení. Předně je tu vyzdvížen fakt, že křesťané učinili člověka (Ježíše) Bohem. Vývoj celého starověku až k počátkům křesťanství směřoval k jednobožství (monotheismu). Před tím uctívali lidé mnoho bohů. Také staří Izraelité uznávali více bohů, jenže toho svého Boha, Jehovu, považovali za největšího a nejsilnějšího. Asi tak, jako staří Řekové považovali Dia za největšího Boha. Židovští proroci velice horlili proti uctívání

jiných bohů. Až konečně přišel jejich největší prorok Ježíš, který uznával jen jediného Boha a toho nazval Otcem všech.

Šel tedy vývoj tím směrem, že od mnoha bohů přešlo se k uctívání jediného Boha, který sám jediný je Bohem a nikdo druhý. Avšak další vývoj vedl k tomu, že tento jediný je ve všech a že všichni v něm mají své bytí a trvání. Toto bylo napověděno už v době apoštolů. Tak velká je tohle věc, že se stala nárazním pilířem, o který se rozráží až dodnes náboženské směry. Jedni tvrdí, že není možné, aby Bůh byl ve všech a všichni měli v sobě nějaký podíl božstva, byť i jen v podobě jedné tvůrčí jiskřičky. — A druzí stojí na tom, že nemohou býti dva bohové nebo více bohů, to že by vylučovalo vesmírnou jednotu a uvádělo chaos do vesmírných řádů. Ale také, že není možné, aby Bůh byl oddělen od všeho ostatního života ve vesmíru a vznášel se nade vším lhostejně jako tvůrce, který učinil stroj, roztočil ho a nechává běžet se všemi poruchami, dokud se sám nerozbije.

A tak přes všechny rozdíly a velký počet různých církví, panují dnes v celém kulturním světě jen dva základní náboženské směry. Unitářský a trinitářský. My se hlásíme k unitářskému, který uznává jen jeden jediný základní princip božský, kterým je všechno tvorstvo prodchnuto v nekonečném odstupňování. My tedy hlásíme se ke smýšlení Ježíše, který znal také jediného Boha, ale sebe a všechny ostatní lidi považoval za příbuzné s Bohem.

Na druhé straně však jsou všichni ostatní, ať se jmenují jakkoliv — tedy všechny druhy katolíků, všechny druhy evangelíků, všechny bratrské jednoty, zkrátka všichni. A ti uznávají, že je těch základních božských principů několik. Avšak to by nebyl ten základní rozdíl mezi námi. Základní rozdíl je v tom, že oni učinili jednoho člověka Bohem, totiž Ježíše. A modlí se k němu jako k Bohu.

Je v tom velký pokrok a velké zpátečnictví současně. Pokrok je v tom, že povýšením člověka na Boha vyzdvihli cenu člověka tak vysoko. Ale zpátečnictví je v tom, že jen jednoho člověka povýšili k rovnosti s Bohem a o tolik všechny ostatní lidi snížili na ubohé, zatracení hodné tvory, které jen prolitím nevinné krve je možno vykoupit z pekelných muk. A to jen krví jediného božího syna.

Mezi námi unitáři a těmi ostatními není však hlavní věcí pojem božské trojice. Hlavní rozdíl je v tom, že oni jednoho jediného

člověka učinili Bohem a modlí se k němu, a při tom zároveň ponížili Boha i ostatní lidi. Jednak ponížili Boha tím, že mu připisují krvelačnost, a že se dá usmířit jen krví svého jediného syna — a na druhé straně, že snížili lidi na tvory, kteří už svým narozením a přirozeností stávají se obětí pekla.

My tedy říkáme, že Bůh nemá jednoho syna, ale že každý člověk je božím synem a boží dcerou, a to buď vědomě anebo nevědomě. Buď je ještě dítětem ztraceným na bludných cestách, anebo je si vědom svého božského původu a poslání.

Duch Vánoc v našem pojetí je tedy objevení Boha v člověku. Tím není řečeno, že každý člověk se vším všudy, jaký je a co dělá, je Bohem nebo že představuje Boha. Právě ti, kteří nám vytýkají, že člověka příliš zbožňujeme, bývají k tomu nejméně oprávněni, povážíme-li, co oni zbožňují a co vše lidé dělají, aby Boha viděli ve dřevu, ve zlatě, v lesklých tretkách — a jak málo dělají, aby ho uviděli v člověku.

Nejvíce božského je vidět v dítěti. Snad proto řekl Ježíš: „Nebudete-li jako děti . . .“ A nejdokonaleji, pokud se lidstva týká, představili nám své božství takový Ježíš, Valduš, Chelčický, Hus, Komenský.

Potřebujeme mnohem více učit se vidět. Vidět nejen tělesnými očima (i toho je potřeby), ale hlavně učit se a navykat si vidět duchovníma očima. A potom nebudeme vidět než Boha — a stíny božství.

Nám už nejméně ze všech může někdo vytýkat, že člověka činíme Bohem. My jen učíme lidi objevovat božství, kdekoli se vyskytne, aniž bychom kteréhokoli tvora ze všech, co jich z lidských matek se narodilo, povyšovali na absolutního Boha.

Ta naše velká víra v člověku nám však nijak nebrání, abychom neviděli Boha v bytostech ještě vyšších než je člověk. Nevěříme však, že některá z těch vyšších bytostí potřebovala se jen proto vtělit na zemi, aby svojí smrtí usmířovala nejvyšší bytost a aby potom v jejím jménu se vraždilo jako nikdy před tím.

Některé uzávěry:

1. Křesťané učinili jedno dítě božským — po dva tisíce let se k němu modlí — zpívají o Ježíšku, koledují o Ježíšku, Betlémy vystavují s Ježíškem — a mezi tím miliony dětí zůstalo opuštěných a často i s jejich matkami. Je nutné, aby ta úcta k jednomu

dítěti se prohloubila a potom rozdělila tak, aby na každé dítě se něco dostalo. Není větší obžaloby křesťanů a není většího paskvilu na Vánoce jako ty drobné děti, které na pražských ulicích žebrají, anebo v náručích žebraček mají budit útrpnost. Pamatuji se, že před válkou kdys bylo vydáno heslo: všechno pro dítě. Já neříkám všechno pro dítě. Ať také zůstane pro ty, kteří už nejsou dětmi, ale jsem přesvědčen, že se toho dost nedělá pro dítě a že jsme velmi daleko, abychom dítěti dávali, co je dítěte.

2. Jedna matka učiněna boží matkou. A tolik pocty se jí vzdává, že už není myslitelné, jak víc by mohla býti zbožňována. Skoro mám dojem, že všechna pocta a úcta, která patří všem matkám všeho lidstva, byla shrnuta na jednu jedinou, o které k tomu všemu víme velmi, velmi málo, a čistě historicky téměř nic. Kromě různých zkazek o narození Ježíše, které si navzájem odporují, víme z evangelií o matce Ježíšově jen málo. To je tedy další vánoční poselství. Učinme každou matku předmětem větší úcty a šetrnosti.

3. Při narození Ježíše byla dána přednost pastýřům před králem — charakter byl ceněn více než hodnota a jmění. Od té doby bylo to vždy naopak až po dnes — a na prvním místě v církvích. Vyzdvihneme a zdůrazníme jako třetí část vánočního poselství: charakter a práce šlechtí. Dosud kdo nejmíň pracuje, užívá nejvíce — a naopak — —

4. Na zemi pokoj mezi lidmi. To je čtvrtá část vánočního poselství. Co to dnes znamená po světové válce, po tisícileté práci církve? Je myslitelný větší neklid s větším zbrojením?

Ve vánoční historce je také útěk do Egypta. Egypt býval symbolem poroby, materialismu, a popřením ideálu — tak bychom mohli říci, že tohle je útěk do Egypta. Lidstvo se rozmýšlí, má-li býti lidským anebo barbarským, má-li jíti k Ježíši jako k hlasateli míru a lásky, oběti a soucitu, anebo k faraonům, kteří hlásají násilí silných, porobu a vykořisťování slabých.

Dnes potkáváme se s dvěma protichůdnými názory o Bohu a člověku. Jeden, že Bůh vysoko, člověk bídný červ, hoden sotva očí k nebi pozdvihnout. Druhý názor, že člověk je Bůh, a že nic není vyššího než člověk. Obojí zavrhneme. Vidíme všade Boha se projevovat, v nejvyšších i v nejnižších. Ne všade stejně, jako paprsek. V bahně se očím ztrácí (i když se nemůže ztratit), v diamantu září jedinečnou krásou.

Tak je to i s duchem člověka. Byť byl sebe vznešenější, nevydává o něm celé tělo stejné svědectví. V jiném poměru je buňka v mozku nebo v oku a jinak tu příbuznost vyjadřuje žluč v játrech nebo jiné výměšky. Proto však si velkého člověka neznevážím, že má tělesné ústrojí v některých věcech podobné — třeba i psu.

Naši povinností je tedy více očekávat než vidíme, více věřit v člověka než podle dnešních projevů zaslouží a více milovat než v tomto sobeckém světě je zvykem.

Přáli bychom si, aby celý svět se změnil, aby všechněm bylo dobře, aby příroda, která plýtvá bohatstvím, byla přiblížena všechněm, aby stroje, které běží i stojí, byly ve službě všech.

Přejeme si příchod lidstva, které by s rozumem a láskou plánovalo velkou říši bratrství, kde by všichni dobří lidé měli se dobře a všichni zlí, bohatí i chudí byli vychováni v pracovních táborech pro novou dobu.

Dokud to vše nebude a protože my na to nestačíme všechno změnit, chceme aspoň ve svém úseku a podle svých sil k tomu pracovat, aby lidé byli lidmi, božími lidmi, a vánoční duch aby se stal duchem všeho lidstva.

1922.

Norbert F. Čapek:

KAM VEDE NÁBOŽENSTVÍ MODER. ČLOVĚKA.

(Prosloveno na shromáždění obrodných organizací v Praze v březnu 1935.)

Moje první myšlenky, když mi dnešní téma bylo předloženo, byly: Kdo je vůbec moderní člověk? A co je náboženstvím moderního člověka? Možná, že je dost těch, kteří za moderní se pokládají a vůbec žádné náboženství neuznávají. Za moderního člověka se pokládá také agnostik, který by třeba řekl, že náboženství nevede nikam nebo že zdržuje. Atheista by snad řekl, že vede k pověře, anebo že je opiem. My však můžeme říci, že vede k vyšším mravním úrovním, vede k zsvátčení, zkrášlení a produchovnění celého života.

Zůstává otázkou, které náboženství? Za 46 let mého činnosti jako kazatel jsem se přesvědčil, že více lidí bývá od náboženství odvráceno k pochybnostem a nevěře samotným náboženstvím, než vším tím, co se přímo proti náboženství podniká. A proto nejdůležitější otázkou dneška není ani kam vede náboženství, jako: jakým by náboženství muselo být, aby někam vedlo.

Před čtyřmi tisíci lety učil Mojžíš nelhat, nekrást a nezabíjet. Před 25 stoletími učil Budha: nelži, nepomlouvej, nekraď, nezabíjej. Před 20 stoletími učil Ježíš: lásce k bližnímu i k nepříteli. A kde jsme dnes? Můžeme si představit, že by se mohlo ještě více pomlouvat, lhát a krást a zabíjení ve velkém připravovat?

A proto vzniká otázka, jestli jsou jen lidé samotní na tom vinni, anebo jestli jim jménem náboženství nebyly tyhle věci dost zdůrazňovány.

Kdo by chtěl popřít, že jménem náboženství, ano i křesťanského, nebyli lidé vraždění (historie kacířů). Že nebylo krádeží ve formě konfiskací majetku, a že nebylo pomlouvání, kde nejšlechetnějším lidem nejhnusnější věci byly připisovány jen proto, že byli kacíři!

Možno všeobecně říci, že v kulturních dějinách lidstva vykazuje náboženství tři směry, které se ovšem více nebo méně navzájem prolínají. Nejstarší a dosud nejvíc rozšířené je náboženství *lidové*, založené, povšechně řečeno, na strachu. U primitivního člověka je to v první řadě strach, který vyvolává náboženské představy. A z tohoto primitivního stanoviska ani u nás, uprostřed Evropy, náboženství namnoze nepokročilo. Vždyť jeden z českých profesorů dogmatiky ještě nedávno napsal, že v náboženství, jak jeho církev je chápé, všude převládá z počátku pocit úděsu a strachu a beze strachu a úzkostlivého chvění že si nemáme Boha představovat.

Moderní psychologie nás však učí, že strach je pro duši člověka něco tak zhoubného, asi jako jed pro tělo, a ze své poradní praxe znám mnoho případů, kde povahová úchylka, až i těžká neurastenie a fobie (chorobná bázeň), měly svůj původ v bázni, vštípené v hodinách náboženství.

Jakýmsi výstřelkem lidového náboženství je klerikalismus, vláda politisujících kněží, kteří od vlastního náboženství odvádějí k obřadnictví na jedné straně, a k ovládání mas strachem na straně druhé.

My se dnes nacházíme na přechodu od náboženství lidového, k lidskému, *humanímu*. Zní to arcit paradoxně, že by náboženství mohlo být nelidské, ale že jím bylo a bývá, o tom není sporu. Jsou ovšem v každém náboženství humanitní prvky, ale ty nebývají dost zdůrazňovány a nachází se často v rozporu s životní praxí.

Křesťanství vznikalo v době, kdy všechna práce byla konána člověkem, nebylo nezaměstnanosti, nebyly velké starosti o jídlo,

šaty a bydlení. Dnes je všechno přehodnoceno. Stroj se stal pánem člověka a stal se větší hodnotou než mnoho lidí. V mezích zákona neobmezené vykořisťování ve prospěch jedněch a k záhubě druhých stalo se pravidlem. Zabít člověka stává se zločinem jen když se to děje privátně, neorganisovaně a v malém. Proto také vynořují se před očima dnešního náboženského člověka problémy, kterých starý svět neznal.

A proto v rozdílu od lidového humanitní čili lidské náboženství stává se pomalu heslem dne, a pravděpodobně na jistou dobu ovládne mysl všech opravdovějších duchů, kteří náboženství budou vidět více *v životě a činech*, s menším neb žádným důrazem na to, co se při tom říká a jak se tomu říká.

Považuji v této souvislosti za velmi významný výrok Tomáše Manna: „Věřím, že za vším zmatkem mravního a politického rázu, jenž utlačuje dnešní svět, koná se tichá práce na novém světě, na novém náboženství. Všichni vyšší, jemnější a hlubší duchové Západu na tom pracují. — Všechny podstatné náporů lidského podvědomí, všechny hlubiny uvědomělé duchovnosti směřují k nové víře v ideu člověka, obsahují novou náboženskou lásku k ideji člověka, k hlubokému problému člověka. Až tato nová láska převládne, potom bude svět opět krásnější, než jak se jeví dnes.“

Je přirozené, že jedni budou z tohoto náboženství chtít vyškrtnout slovo Bůh, a budou nakloněni více méně orientaci materialistické. Druzí však budou hledět toto lidské náboženství naplnit duchem náboženství kosmického, a ti se stanou předchůdci a průbojníky nejvyššího náboženství a nejdokonalejších společenských řádů.

O kosmickém náboženství napsal Einstein, „že lze těžko je vysvětliti tomu, kdo je nepoznal“, ačkoliv „náběhy ke kosmickému náboženství vyskytují se v ranném stupni vývoje“. A dále praví: „Právě mezi kacíři všech věků shledáváme lidi, kteří byli plni nejvyšší zbožnosti a kteří se jeví svým současníkům často jako atheisté, někdy také jako světci.“ On dále dokazuje, že kosmická nábožnost nemůže býti v rozporu s vědou a že v ní bázeň nemá žádného místa.

Já věřím v náboženství kosmické. Nepostačí mi žádné náboženství jen národní, tím méně rasové. Náboženství kosmické zahrnuje v sobě všechno krásně lidské, ale je mnohem širší a vyšší, sahá nad čas a prostor, obsahuje celý vesmír a celou věčnost.

Dobře si uvědomuji, že náboženství lze definovat i jinak a stejně pravdivě. Souhlasím na příklad úplně s poslední definicí Masaryka, když řekl: „Náboženství je pro mne Ježíš“. A dále praví: „Dívám se na Ježíšův život. Pracuje od rána do noci pro lidi, se kterými je znám a kteří jej vyhledávají: jednomu dává chleba, jiného uzdraví, třetímu něco řekne: pracuje. Při tom je si vědom, že je jedno se svým Bohem, svým otcem.“ — „Ježíšovi je Bůh otcem, tedy poměr mravní, důvěrný, ale *Bůh je vlastním předmětem náboženství*.“ A dále praví: „Ježíš byl člověk, prorok, proto ho mohu milovat.“ — „Pochybuji, že je možné Boha milovat; na každý způsob by to musela být zvláštní láska, láska k bytosti, kterou nemůžeme postihnout.“ A jinde praví: „Náboženství mi není jenom slepá víra v autoritu, nýbrž přesvědčení o jsoucnosti Boha a o *nesmrtelnosti* subjektu, a odsud naděje a odvaha ve všech proměnách života. Náboženství je cit světa a života.“

Náboženství v nejlepším slova smyslu je věcí duše a srdce. Je to uvědomělé obcenství člověka s Nejvyšším. Je to pocit věčnosti v jedinečném slova smyslu. Je to něco nanejvýš životního a pro denní život potřebného. To není věřit, že někde něco je, nebo bylo, nebo bude, ale je to každodenní úsilí o vytvoření krásnějšího života, je to vystupování nad říši živočišnou k vyššímu lidství a k hranicím božství.

Velikou zásluhu získal si prof. Žilka moderním překladem Nového Zákona, který se opět stal mojí nejoblíbenější knihou v tomto překladu. A právě v tomto Novém zákoně upozorňuje prof. Žilka, že v původním řeckém textu, ve skutečích apoštolských, stojí slovo „cesta“, místo našeho slova „náboženství“. A tak já rozumím náboženství. Má to býti cesta nejen k Bohu, ale též k objevení a oblažení člověka. Má to býti cesta k větší náplni života. Má to býti cesta od slabosti k síle, od smutků k radosti, od nemoci ku zdraví, od otroctví ku svobodě, od sobectví k lásce a bratrství.

Bylo také řečeno: náboženství, to že je kráčet po cestách božích — háček je ovšem v tom, že někteří vidí cesty boží tam, kudy krácel kněz a cestu pokropil svěcenou vodou. Někdo druhý však právem řekne, že cesty boží jsou tam, kudy kráčí boží lidé, boží dělníci, aby někoho druhého potěšili a pozdvihli.

Na cestě, kudy kráčí „pobožní“ lidé, je mnoho pomníků a mnozí se domnívají, ty pomníky jsou věci hlavní a cesta věcí vedlejší.

Jim záleží hlavně na tom, aby u těch pomníků se zastavovali a kochali se v tom, co někdo druhý vykonal, k jehož počtě ten pomník byl postaven.

Nepomůže vědět, kdo tudy šel, a nepomůže uctívat někoho, protože tudy šel, ale je nutno, aby každý osobně tou cestou šel. Modernímu člověku je potřebí, aby tou cestou šel a aby věděl, že jde dál a výš, že někam dochází, že něčeho dosahuje a že za ním zůstává stopa člověka božího.

Právě mezi těmi, kteří za moderní se pokládají, potkáváme dlouhé řady unuděných, životem znechucených a rozmrzelých, k sebevraždělnosti náchylných, černým pesimismem skrz naskrz otrávených.

Jak je tu potřebí náboženství, které by vedlo moderního člověka k optimismu, k radosti ze života, k tvůrčí činnosti, k odvážnějším výbojům, k hledání té pravdy pravdoucí a připravování spravedlivějších společenských řádů.

Na místo toho povšimněme si jen maličko, co se koná pro duševní zdraví našich spoluobčanů. Mohli bychom začít se školou. V jednom vydání čítanky pro první třídu středních škol je 280 stran a 140 článků. Dalo by se předpokládat, že tu bude mnoho pro duševní zdraví naší dorůstající mládeže. Zatím je tam smutek na smutek. Balada o smrti, Vězeň na Bezdězi, Smutné loučení, Havlíčkův pohřeb, Boží soud, Hus na popravišti, smrt Leonidova atd. Tolik věcí, které u citlivého dítěte mohou vyloudit jen slzy ve tvář, neboť dobrá třetina článků má smutné náměty. Také básně jsou tam podobného druhu. Uplakaná historie, jak dráb prodává krávu, poslední majetek chudé vdovy.

Všude plno pesimismu a marně hledáš východu k radostnému optimismu. Všade jen tíseň srdce, neboť český člověk je tu líčen jako úpadkový odrodilec. Bědně málo článků je tu, které by přímo povzbuzovaly ke statečnosti, vše tu směřuje k výchově malých, snivých, sentimentálních lidiček, kteří na těžký zápas v době technického pokroku a duchovní revoluce jsou opájeni pohádkami babiček z dob roboty, kdy bujná fantasie o zakletých princeznách a lesních vílách a krvácejících svatých obrázkách utěšovaly lid, když večer přišel domů z roboty.

Anebo si vezměte soudobou poesii, jakožto potravu pro dospělé. Co jiného, když ne poesie, mělo by povznést a povzbudit a učít novým výbojům a nezdolnému přemáhání veškerých překážek.

Místo toho všade jen deprese, kvílení, malátnost, smutek ze zániku a zmaru. Tak pěje jeden z nich: „Dupejte, dupejte, umrlost květů vyčnívajících z hlíny jak klouby kostlivců.“ Nebo jiný z mladých a známých básníků píše: „S Bohem. Sen se ztrácí jako bílý chrt, už vás nespatřím mé bárky, je tu smrt.“

V jiných verších nepřekvapí vás ani opěvání klášterů, hřbitovů, a náhrobků a jakési životní zbabělosti. Anebo slyším vědce, chválím jej, že se sklonil k lidu a přináší mu v přednášce popularisovanou vědu. Vypráví, jak pomalu člověk vyzrál nad tuberkulosou, jak je možno, předcházeti kornatění tepen, jak i srdce prostřelené bylo zahojeno a tak se těším, tady že je něco, co povzbuzuje k životu. A sotva jsem domyslel, slyším jej končit slovy: „A co je to platné, jestli objevíme účinný lék pro jednu nemoc, když mezi tím dvě nové nemoci se objeví, se kterými si nevíme rady. A kdybychom i pro tu nejhroznější nemoc, pro rakovinu, našli tak horlivě hledaný lék, snad na to nějaká ještě horší nemoc na lidstvo přikvačí.“

Život mnohých jen proto je tak smutný a těžký, že je orientován smrtí. A bezohlednost a špatnost jiných jen proto je tak velká, že věří ve smrt, která všechno zahladí. Myšlenka, že smrtí by mohl být všemu konec, zeslabuje, ba ničí smysl pro zodpovědnost u mnohých.

Myšlenkou úplného zániku smrti trpí často ti nejšlechtetnější, kteří nejvíce milovali. A nejméně trpí myšlenkou zničení právě ti, kteří věří, že je v jejich moci život navždy skončit. Vrah vtrhne do příbytku, dá se pohostit, přátelskými slovy se vlichotí, potom jednoho po druhém klidně zabije, vedle své oběti umyje si ruce, nají se a napije a od místa vraždy jde přímo do zábavy. — Jediná myšlenka ho může znepokojit, jestli se to neprozradí, jestli ho nechytanou. Nikdy však cena člověka, se kterým se musí potkat a vypořádat.

Vesmírná inteligence nemůže být na straně těch nejhorších. A špatnost není něco tak malého, aby smrtí to mohlo úplně doznít bez jakýchkoliv následků.

Vesmír není mrtvým shlukem těles a tvarů, je to živý organismus. Šlechtetný člověk nad ničím necítí větší bolest, než nad zlem, které už by nebylo možno odstranit, nad lží, která nepřijde na světlo, nad nezaviněným neštěstím, které nemá protiváhu v nějakém vyrovnání. A kdyby v tom vesmírném řádu, který vykazuje

tolik harmonie a důmyslu, nemělo býti vyrovnaní a odčinění všech zel a špatností, zůstal by vesmír otráven, byl by živou obžalobou svého Tvůrce, pak by zlo muselo se nazývat dobro, a dobro zlem, a celý život byl by fraškou a žít by se nechtělo.

Dotýkám se tohoto problému věčnosti a nesmrtelnosti jen proto, že náš postoj k němu znamená větší neb menší zodpovědnost — a jeden z velkých kladů, kam vede náboženství moderního člověka je v tom, že jej vede k větší zodpovědnosti před tváří věčnosti. A té zodpovědnosti je dnešnímu pokolení nejvíc zapotřebí.

Jestli však hledíme na život pod zorným úhlem věčnosti a jestli jsme pochopili Boha jako přítele všech lidí a sebe jako boží dělníky, pak se celý náš názor na svět a na lidi změnil. Všichni lidé budou nám blíž a celá příroda bude nám přátelštější. Plamen lásky bude zahřívát a podněcovat naši duši, anděl míru a vnitřního souladu bude nás doprovázet životem, radost a nadšení, velká víra a velká naděje budou ozařovat náš obzor, a kudy půjdeme, tam za námi zůstanou stopy a světla lidí božích, kteří s Bohem pracovali o šťastnější lidství a dokonalejší světové řády.

Kdyby náboženství v duchu Ježíše bývalo hlášáno čisté a v jeho duchu se vyvíjelo, a zůstalo cestou duchovního pokroku k nejvyšším metám lidstva, pak by za ty dva tisíce let se muselo něco jiného stát, než čeho jsme dnes svědky. Nebylo by bídy, každý by měl všeho dost, neboť naše země při správném využití stačila by pro stokrát více lidí. Dnes lidé věnují 90 procent svých sil, svého umění a vědění na to, jak by jeden druhého přemohl, obelstil, oklamal, jak by jeden před druhým se bránil, nebo na druhého se chystal, aby mu ublížil. Když by všechny tyto síly byly obráceny na vynalézání užitečných strojů a věcí, na budování krásných domovů a účelných škol, na opatrování blahobytu, na šíření osvěty a zušlechťování života, nebylo by jediného žebráka, ubývalo by zločinců a těch, kteří mají zalíbení v konání zla.

Celá země byla by jedno velké bratrstvo, kde by jeden pro druhého žil a všichni všechněm byli oddáni. Nikdo by druhému nevnucoval své mínění, nikdo by neobmezoval svobodu druhého, svoboda a bratrství byly by heslem všeho lidstva.

Souhrnem řečeno, vyšší náboženství má v sobě všechny podněty a možnosti, aby vedlo člověka v ohledu tělesném k lepšímu zdraví, ku svěžesti a kráse, neboť tělo naše je chrám boží a je zanedbávat je bezbožnost. Vede dále k vnitřnímu vyrovnaní, k míru se sebou,

s lidmi a s Bohem. Dává duševní sílu k přemáhání světa, lásku k obětavému bratrství, ukázněnost a snášenlivost a souhru se všemi lidmi dobré vůle. Vytváří zdravější prostředí, ať se to týká života v rodinách, v obcích a městech, společnosti a státu.

Člověk oddaný vyššímu náboženství přeje si spravedlivé společenské řády, totiž to království boží na zemi a nemá v duchu Ježíše klidu, dokud jediná duše zůstává ztracena, dokud jediný tvor nespravedlivě trpí, dokud se neděje vůle Boží na zemi, jako na nebi.

PRAVÁ TVÁŘ KLERIKALISMU.

V tutéž dobu, kdy ve Španělsku teče krev v bratrovražedném boji a kdy mohamedánští vojáci bojují za modliteb katolické hierarchie za „křesťanskou kulturu“, v Habeši obsazeném fašistickými vojsky a dotčeném „křesťanskou“ kulturou a civilisací tanků, bombardovacích letadel a jedovatých plynů, římsko-katolická hierarchie je rovněž při práci. V Addis-Abebě byla vysluhována nedávno pontifikální mše apoštolským delegátem Castellanim. Po přečtení evangelia pozdravil papežův vyslanec „všechny hrdiny italské armády, která uvedla v údiv celý svět, ale ne nebe, jež bylo od počátku na její straně.“ Potom promluvil zástupce králův, poděkoval papežskému delegátovi a oznámil obsazení Lekemti. (Toto je prý první případ, kdy zástupce armády pronáší řeč uprostřed náboženské ceremonie.) *Kostnické jiskry.*

VE VĚKU ŽELEZA A OHNĚ.

Univ. profesor *F. X. Šalda*, vynikající spisovatel a literární kritik, napsal v I. čísle nového ročníku svého »Zápisníku«: „Moderní liberalismus . . . zůstal záporný a nepochopil moc a sílu, kterou má idea, byť lživá, nad lidmi. Goethe věděl naproti tomu, že nejen chránit se a požívat chce člověk, nýbrž i poslouchat; a my můžeme dodat, že tvrdá pěst mu v tom nikterak nevadí, ano, čím tvrdší, tím lépe poslouchá. A já vidím v této poslušnosti ideje, velké myšlenky nebo i velkého člověka stále víc a víc něco, co není k necti člověku. Tím nepravím, že se máme klanět modlám, byť byly celé pozlacené, nebo železnými krunýři opásané, nebo až do oblak sahající; ne: *máme se klanět a máme být poslušni Boha, pravého Boha, nikoho a ničeho jiného.* Ale bez poslušnosti a úcty je člověk necelý, je spíš lidská opice než člověk sám.

MEDITACE.

Jsmo děti věčnosti. Jsme boží paprsky. Jsme povoláni svítit a hřát. Jsme větší než smrt a časnost. Nekonečnými proměnami a zážitky jdeme dál a výš za sluncem, které stále vychází a nikdy nezapadá.

Budeme vycházet ze stínů a temnot a vyhledávat výsluní pro duši. Budeme na straně životního kladu a jasu. Půjdem životem s úsměvem a s vědomím, že v nás, při nás a s námi je vždy síla, moudrost a dobrota Nejvyššího.

Cesta, kterou půjdeme, kéž je pro nás schůdnější, světlejší a krásnější.

VLASTIČCE.

Je tomu právě 20 let, co jednomu otci odešla dceruška. Svoji bolest i útěchu vložil do těchto slov, které mohou také někomu druhému posloužit útěchou.

*Vlastičko, miláčku, dceruško drahá,
Tak rychles odešla, jak sladký sen!
Bylas jak v pustinu poslaná vláha —
Ach jak byl kratičkový tvůj zemský den.*

*Broučku můj, světluško, kvítečko rajske.
Vtělená něho, a dobroty tuň,
Jak tvoje očička zářila jasně,
Hlásek tvůj hudbou zněl sférových strun.*

*Jak ranní sluníčko, k radosti daná,
Úsměvy tvoje jak červánků zář,
Líbáním budilas oči mé z rána,
Ručky co hladily zbrázděnou tvář.*

*Odpust, že vzlykáme, andílku krásný,
Snad i tvůj stěžujem k výšinám let.
Perut tvůj nezdržuj smutek náš časný,
My dojdem, dušinko, leť výš, jen leť!*

*Nebylas občankou té naší země,
Přišlas jen na chvilku potěšit nás,
A nyní k domovu táhneš nás denně —
Ve vlasti, Vlastičko, sejdem se zas!*

N. Č.

SMÍCH A ZDRAVÍ.

Volný, upřímný smích nejlépe povzbuzuje náš organismus, chrání proti trudnomyslnosti a vůbec je známkou dobrého zdraví. Eskymáci na př. mají zvyk začínati každou úmluvu smíchem, jednání mezi kmeny se začíná komickým divadlem. V psychiatrických ústavech pokládají veselý smích za známku uzdravení nebo alespoň za počátek uzdravení. Smích zlepšuje oběh krve a zesiluje činnost plic. Ze všech tvorů hlasitě se směje jen člověk. Dítě začíná se usmívati asi čtvrtý den svého života, ale pravý smích přichází asi teprve 110. dne. Další fáze smíchu je spojena většinou s příjemnými zjevy: spatřením milého člověka, chutného jídla, hračky, atd. Pařížský lékař A. Briand, doporučuje lidem, kteří chtějí přibrati na váze, aby se často a upřímně smáli. Smíchem se otrásá svalstvo bránice a celého zažívacího ústrojí, zažívání se tím urychlí a stoupne chuť k jídlu. Jako důkaz správnosti své teorie uvádí lékař některé komiky, kteří smějíce se ve svém povolání každodenně, nápadně v krátkém čase ztloustli.

PROTESTANTÉ VE ŠPANĚLSKU.

Anglikánská církev ústy dra Inge oznámila anglické veřejnosti, že povstalci upalují evangelické pastory na hranicích, jako ve středověku. Kromě toho přináší časopis „Bratrstvo“ tyto podrobnosti: „Osud protestantů ve Španělsku. Ze zpravodaje Juventud dovídáme se řadu zajímavých podrobností, jak občanská válka ve Španělsku zasahuje do života protestantů a jejich vůdců. Ukřutnost povstalců vůči protestantům dovedeme si představit z těchto zpráv: V Saragoze byl protestantský kostel zničen a farář Don Benjamin Heras uvězněn. V Grenadě byli faráři Don José Garcia Fernandez a Don Salvador Miguez zastřeleni. Žena Dona Fernandezova musila podstoupiti tutéž smrt. Jiný evangelista v Grenadě, Don Samuel Palomeque byl uvězněn. V Gordově je učitelka náboženství, sl. Bonzoa, ve vězení jen proto, že není katoličkou. Také v San Fernando byl zastřelen farář Don Miguel Blanco a máme obavu, že Don Francisco Loho, farář z Puerta Reach, sešel toutéž smrtí. V Ibahernando byla řada protestantů zastřelena, mezi nimi dobře známý Don Francisco Tirado. V St. Amalia byli zastřeleni četní protestanté. Doba temna je zde opět se všemi hrůzami.

NEJVĚTŠÍ DALEKOHLED SVĚTA je stavěn v Passadeně v U. S. A., bude vážit 450 tun, ale některé jeho součásti musí být přesnější, než součástky dokonalých hodin. Bude hotov roku 1940. Nebýt kulatosti země, hor a mraků, mohli byste jím čísti pohodlně z Prahy nápisy na ulicích v Moskvě, z New Yorku by jím bylo dobře vidět na ulice v Londýně. Dalekohled bude viděti až 640.000krát lépe a dále, než lidské oči.

BLAMÁŽE KRITICKÉ.

Jedním z největších básníků a spisovatelů světového formátu byl Goethe. Poslyšme, jak jeho také slavní současníci o něm a o jiných velikánech usuzovali a zaznamenejme pro své potomky, co v naší době bylo vyřknuto o těch a oněch, jichž jednou vděčný národ bude v úctě vzpomínat.

Karolina Herderova o Goetheovi (1808): Ostatně věřím: Ač je Goethe z duše hodný a dobrý člověk, přece jako básník se minul svého povolání. — Schiller o Haydnovi: O Novém roce byla provedena symfonie „Stvoření“ od Haydna. Ale poskytla mně pramalého potěšení, protože je to směs bez chuti. Haydn je obratný hudebník, ale chybí mu oduševnění. — Otto Ludwig o Schillerovi: Neznám žádné dramatické postavy, která by byla provedena ve svém námětu tak náhodně, v provedení tak chorobně a nepravdivě, jako Schillerův „Valdštejn“. — Karolina Schleglová o Schillerovi (1801): Nad Schillerovou „Písní o zvonu“ jsme včera smíchy téměř padali se židle. — Schopenhauer o Heglovi: Drzý vyběrač nesmyslů. — Fr. Glover o Goethovi: Goethe náleží k ignorantům, kteří neznají v německé řeči rozdíl mezi třetím pádem a čtvrtým pádem. — Obzvláště bijí do očí gramatické chyby ve spisech Goetheových. — Grillparzer o K. M. Webrovi, o jeho opeře „Euryanthe“: Tahle hudba je strašná. — Taková hudba by se měla policejně zakázat. Kdybych nebyl utekl z divadla na konci druhého jednání, byli by mne museli v průběhu třetího vynést. Tato opera může se líbit jen pomateným, blbým, učeným nebo pouličním lupičům nebo úkladným vrahům.

Křesťanský svět se připravuje do Oxfordu. Ekumenická rada pro praktické křesťanství (vrcholná představitelka všech křesťanských církví mimo církve římskokatolickou) rozhodla o definitivním programu druhého koncilu o životě a díle. Koncil byl svolán do Oxfordu na dobu od 12. do 26. července 1937. Oficiálních zástupců církevních bude jmenováno 300. Kromě toho bude pozváno 100 vynikajících národohospodářů, sociologů a odborníků v sociálním zákonodárství, aby se vyslovili o daných problémech jako experti. Ústředním tématem konference jest poměr církve k společnosti a ke státu. Ve všech zemích se konají přípravy k proniknutí otázek, jež budou v Oxfordě řešeny. V přítomné době se zvláště studuje otázka vlivu hospodářského činitele na církve a stát. Také hodnocení místa, které má člověk v dějinách a ve společnosti, vystupuje opět do popředí. Uvažuje se o svolání předběžné konference zástupců všech nekatolických církví, kteří budou z Československa vysláni do Oxfordu.

TR

Škola stoletých. V Oklahomě je podivná škola. Přístup do ní mají jen žáci od 70 let výše. Nejstaršímu žáku je 111 let, nejstarší začne 102 leta. Je zde 40 devadesátiletých a 300 osmdesátiletých. Škola je soukromá a patří W. A. Keeverovi, bývalému profesorovi psychologie na státní koleji v Kansasu. Návštěva je bezplatná. „Jsem přesvědčen,“ praví profesor, „že nikdo neumírá přirozenou smrtí, nýbrž nemocí, vznikajícími z nedostatku zájmu o život a chybami v dietě. Nikdo by nevěřil, jaké divy může konat alkalická strava, složená převážně z ovoce, plodů a zeleniny, která je prvním krokem k duševní a tělesné regeneraci v mé škole.“ Heslem školy je: Nikdy nezahálet! Podle tohoto hesla předpisují „vyučovací osnovy“ školy každému členu nějakého koníčka. Povinnými předměty jsou návštěva divadel, biografů a sportovních podniků, společenské hry, denní procházky nebo vyjížďky, čtení novin, debaty o nejnovějších událostech na celém světě, přátelské večírky a návštěva bohoslužeb. Mezi žáky je 91letý „mladík“, pracující denně na verpánku jako příštípkář. Je zde 98letá žačka, která pere a šije pro svého 80letého syna a doposud nepomýšlí na odpočinek. Mnoho žáků se zabývá veršováním, skládáním písniček, pracemi v zahradě, vyšíváním a různými řemesly. Škola má velký úspěch a její žáci se všichni dožívají věku kolem sta let.

»The Journal of Education.

Kosmický rytmus v lidském těle. Že teplota lidského těla podléhá změnám podle denní doby, je patrné nejlépe na nemocných: večer bývá horečka vyšší než ráno. Podle zevrubných zkoumání Arthura Jonese je tento rytmus i u zdravého člověka. Svého vrcholu dosahuje mezi čtvrtou a šestou hodinou odpolední a nejnižšího bodu mezi druhou a čtvrtou hodinou ráno. K tomuto rytmu patří na příklad i zvýšená potřeba spánku v noci, jež se dostavuje i tehdy, když si tělo odpočalo spánkem za dne. Mimo to je v noci citlivost dýchacího centra pro kyslík uhlíčitý menší než za dne, počet tepů je menší a krevní tlak je snížen i u bdícího. A témuž rytmu, jako celé tělo, podléhají i jednotlivé orgány: ledviny, játra, žluč. (Je to zvláště patrné na kolikách při žlučových kamencích; dostavují se totiž ponejvíce v noci.) Dokonce i úmrtnost a porodnost se přizpůsobuje tomuto rytmu. Jakou úlohu tu mají kosmické vlivy, zůstává ještě nerozřešenou záhadou, ale je jisto, že tu jsou.

LITERATURA.

„Psychotherapie“, nová kniha neúnavného zkoumatele lidské duše, pořízená podle psychoanalytických prací Stekelových i z bohaté praxe a vlastního studia MUDr. J. Šimsy, není pouze „Přehled pro praktické lékaře“, nýbrž i exemplárně poučující příručka pro právníky, pedagogy a sociology, pro něž jistě není určena teprve v druhé řadě. Není to ovšem kniha pro každého, přesto, že souborné toto dílo o neurosách sexuálních je na míle daleko dráždivých pornografií v rouchu vědeckém. Zde před lékařem defiluje řada „případů“, pro právníka a soudce odhalují se záhady komplikací zvláště sexuálního původu, pedopsycholog seznamuje se zde intimně s aitiologií nervosních stavů a poruch, pedagogovi zde hloubavý psychiatr, sledující prapočátky poruch až do útlých a dětských let, dotvrzuje, jak prozíravou péči je věnovati právě dětské duši i ovzduší. Stati o výchově mládeže, zvl. o ethice sexuální, jsou neméně závažné, než zmínky o škodlivých vlivech alkoholu, při čemž jako profylaxe neuros doporučuje se život prostý a abstinentní. Vítili bychom, kdyby Dr. Š. jako psychoanalytik prostudoval i biografie aspoň některých našich spisovatelů; interpretace Šimsova by byla jistě zajímavá.

Dr. A. Procházka.